

«Європейська політична спільнота» та її значення у загальному європейському контексті

О. Давимука, *центр зовнішньополітичних досліджень НІСД*

Розглянуто значення новоствореної ініціативи «Європейська політична спільнота» у загальному європейському контексті з огляду на нинішні безпекові та політичні виклики для європейських держав.

Висновки

«Європейська політична спільнота» (ЄПС) – платформа для широкого політичного діалогу серед держав європейського континенту, яка не має інституційних засад та узгодженого механізму роботи, а також чіткої фіксації результату зустрічей такого рівня. Водночас вона наповнена **символічним змістом**, а саме:

– ЄПС підтверджує відданість держав-учасниць політиці мирного співіснування й гуртування довкола питань, що становлять для них спільний інтерес (попри низку системних протиріч, включно з територіальними спорами між деякими з них). Усе це відбувається через **політичний діалог і пошук спільних точок дотику**, яких в умовах широкомасштабної війни в Європі має бути більше, аніж розбіжностей.

– Кардинальна зміна стратегічного середовища безпеки на європейському континенті вимагає не просто єднання держав у рамках наявних регіональних об'єднань. Ідеться про **більшу інклюзивність** і залучення до обговорення порядку денного країн, які безпосередньо впливають на безпеку і стабільність Європи (зокрема економічну й енергетичну) у широкому контексті. Саме тому серед запрошених – Велика Британія, Туреччина, Норвегія, учасниці Асоційованого тріо (Україна, Молдова, Грузія), Вірменія та Азербайджан, держави Західних Балкан.

– ЄПС надсилає чіткі сигнали: Росії та Білорусі – про їх **міжнародну ізоляцію** та відсутність намірів проводити з ними переговори; Сполученим Штатам – про здатність європейських лідерів **самостійно вирішувати проблеми на континенті** (відзначимо значний особистий внесок та амбіції французького лідера); Великій Британії – про важливість її **залучення до справ**

континентальної Європи та перспективи оновлення британсько-французького діалогу на вищому рівні¹; Молдові та державам Західних Балкан – про важливість їхнього **шляху до так званої демократичної зони** (для Євросоюзу це принциповий момент від початку широкомасштабної війни на континенті). Найголовніший сигнал для України – про **беззаперечну підтримку її територіальної цілісності** й надання всебічної допомоги в протидії російській збройній агресії.

– Дискусії в рамках ЄПС продемонстрували **наявність комплексних викликів європейському середовищу держав**, насамперед, потреби зберегти консолідованість і солідарність у питаннях швидкого реагування на російську загрозу й негативні наслідки, пов’язані з нею.

Основний зміст зустрічей європейських лідерів 6–7 жовтня 2022 р.

6 жовтня 2022 р. відбулось інавгураційне засідання «Європейської політичної спільноти» – нового формату зустрічей на вищому рівні європейських держав, як членів ЄС, так і тих, що не входять до об’єднання. Зустріч, у якій узяли участь 44 держави європейського континенту (окрім РФ та Білорусі), проходила в Чехії, що нині головує в Раді ЄС. Серед запрошених – лідери всіх держав – членів Євросоюзу, представники України, Молдови, Грузії (країн – учасниць Асоційованого тріо), інших кандидатів у члени ЄС (зокрема країн Західних Балкан); Великої Британії, Туреччини, Норвегії, Вірменії, Азербайджану тощо.

ЄПС створено за ініціативи президента Франції Е. Макрона. Ця платформа певною мірою була його іміджевим проєктом, що він представив пів року тому під час виступу в Європарламенті. Концепцію ЄПС було схвалено під час засідання Європейської Ради 23–24 червня 2022 р., де її визначили як **«платформу для політичної координації»** європейських держав.

Європейська політична спільнота має **на меті**:

– сприяти політичному діалогу та співпраці між державами щодо вирішення питань, які становлять спільний інтерес (мир і безпека, економіка та енергетика, зміни клімату й міграція населення тощо);

– зміцнити безпеку, стабільність і процвітання європейського континенту².

При цьому ЄПС не заміняє і не дублює наявні (зокрема безпекові) формати співпраці. Платформу **не пропонують як альтернативу наявним інтеграційним утворенням**, що особливо важливо для держав – кандидатів на вступ до ЄС у контексті їхніх європейських прагнень. Судячи з основних меседжів, озвучених під час засідання ЄПС у Празі, це формат **великого європейського форуму** для обміну думками і баченням щодо поточних політичних та економічних проблем.

¹ Досягнуто домовленості щодо проведення британсько-французького саміту у 2023 р.

² Meeting of the European Political Community / European Council & Council of the European Union. 2022. 6 Oct. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2022/10/06/>

Такі формати вже існують: наприклад, напівформальні саміти держав Бухарестської дев'ятки, що регулярно зустрічаються, щоб звірити годинники й узгодити спільне бачення безпеки в рамках НАТО.

Важливою для розуміння суті ЄПС є вступна промова Е. Макрона, ініціатора її створення. У промові президент Франції підкреслив важливість обговорення спільних проблем із державами, які знаходяться поза межами ЄС, через «географічні реалії» і перебування на одному континенті. Окрім головного меседжу – **цілковитої єдності присутніх держав у засудженні агресії РФ проти України** – Макрон акцентував увагу на питаннях, які потрібно обговорити в рамках першого засідання ЄПС. Це, зокрема, криза на європейському континенті (розбіжності між Азербайджаном і Вірменією, Грецією і Туреччиною, країнами Західних Балкан); захист європейської критичної інфраструктури; кіберзагрози й боротьба з пропагандою та дезінформацією; питання мобільності населення європейських країн тощо³.

Загалом на засіданні здебільшого **обговорювали питання миру та безпеки** (зокрема в контексті російсько-української війни), а також **енергетичної кризи в Європі**, що пов'язана з високими цінами на енергоносії та потребою диверсифікації енергоресурсів. Дискусії відбувалися в рамках відповідних тематичних круглих столів, а також неформального спілкування між європейськими лідерами.

Зважаючи на те, що засідання ЄПС не передбачало ухвалення фінальної заяви або резолюції, складно говорити про реальні практичні результати заходу у вигляді конкретних домовленостей. Найімовірніше, йдеться про використання ЄПС як **майdanчика для проміжних дискусій** у вирішенні широкого кола питань, які ще не раз будуть порушувати держави – члени ЄС та його сусіди.

Результатом зустрічі є чергова демонстрація **солідарності європейських держав з Україною** та засудження російської збройної агресії. Лідери держав-учасниць узгодили **пріоритетні напрями співпраці** (а точніше – дискусій на майбутнє): щодо подальшого напрацювання спільних підходів до захисту критичної інфраструктури, боротьби з кібератаками, зокрема з боку РФ та Ірану; співпраці й безпеки в регіоні Чорного, Балтійського, Північного морів; мобільності населення держав європейського континенту, зокрема молоді. Для учасниць ЄПС пріоритетом на майбутнє є розроблення «інтегрованої енергетичної стратегії» спільно з Азербайджаном і Норвегією, країнами – джерелами енергоресурсів, для подолання енергетичної кризи. Серед інших результатів засідання ЄПС – зустріч

³ Preliminary remarks by Emmanuel MACRON, President of France, during the press conference following the meeting of the European Political Community on 6 October 2022 in Prague / European Council & Council of the European Union. URL: <https://newsroom.consilium.europa.eu/events/20221006-meeting-of-the-european-political-community-october-2022/136951-3-press-conference-part-3-20221006>

між президентом Азербайджану І. Алієвим і прем'єр-міністром Вірменії Н. Пашиняном за посередництва президента Європейської Ради Ш. Мішеля і президента Франції Е. Макрона, що завершилася узгодженням рішення про розміщення цивільної місії ЄС вздовж міжнародного кордону Вірменії з Азербайджаном.

Україна ж отримала можливість вкотре надіслати ключовим партнерам і союзникам чіткий сигнал про необхідність повернути мир на континент, запропонувавши **власне бачення майбутньої місії ЄПС** – перетворення її на Європейську спільноту миру. Заходи в рамках ініціативи мають включати в себе посилення санкцій проти РФ та її міжнародну ізоляцію, продовження надання допомоги Україні, відновлення її безпеки й територіальної цілісності, а також забезпечення подальших гарантій безпеки від партнерів.

Окрім того, 7 жовтня ц. р. у Празі відбулося **неформальне засідання Європейської Ради**, присвячене обговоренню державами – членами ЄС питань війни РФ проти України, енергетики та економіки. Основними результатами засідання щодо російсько-української війни та її наслідків стало не так ухвалення конкретних практичних кроків, як **декларативні заяви**: підтвердження фінансової, гуманітарної, політичної та військової підтримки Євросоюзу Україні, необхідності посилення санкційного тиску на російський режим, готовності вирішувати наслідки дефіциту продовольства й захищати критичну інфраструктуру в умовах російської збройної агресії⁴.

У рамках обговорення енергетичної кризи лідери ЄС домовилися розробити заходи щодо зменшення споживання енергії, створити платформу для спільної закупівлі енергоресурсів на рівні ЄС та розробити найближчими тижнями пропозиції щодо зниження цін на енергоресурси.

Очільниця Європейського Парламенту Р. Меццола наголосила на необхідності забезпечити нашу державу «передовою зброєю та військовою розвідкою», а також важливості держав-претендентів тримати курс на членство в ЄС⁵.

Зустрічі в рамках ЄПС вирішено проводити двічі на рік. Наступне засідання відбудеться навесні 2023 р. в Молдові (що є серйозним репутаційним кроком для держави), а ще через півроку – в Іспанії.

⁴ Outcome of the European Political Community and European Council meetings in Prague on 6-7 October 2022 / European Parliamentary Research Service. 2022. 11 Oct. URL: <https://epthinktank.eu/2022/10/11/outcome-of-the-european-political-community-and-european-council-meetings-in-prague-on-6-7-october-2022/>

⁵ Informal meeting of the European Council Prague, 7 October 2022 / European Council & Council of the European Union. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/59393/20221005-informal-euco-backgroundbrief.pdf>

Виклики європейському континенту крізь призму ЄПС

Дискусії, що відбувалися між лідерами держав – учасниць засідання ЄПС, відбивають актуальні політичні й безпекові тенденції та виклики на європейському континенті.

З одного боку, європейські держави продовжують демонструвати чітку **послідовність у засудженні російської збройної агресії проти України** та підтверджують необхідність рішучого і скоординованого реагування на порушення РФ міжнародного права. Разом із тим, наслідки запроваджених жорстких санкцій та обмежень щодо Росії для економіки європейських держав призводять до **розбіжностей та асиметрії в поглядах на подальшу реакцію на дії РФ**. Державам – членам європейських демократичних інституцій нелегко досягти консенсусу в питаннях наступного пакету санкцій чи надання зброї Україні. Зробити це в новому форматі, що залучає ширше коло держав, інтереси яких можуть суттєво відрізнятись, буде ще складніше.

ЄПС продемонструвала, наскільки комплексним є виклик, пов'язаний з енергетичною безпекою європейських держав. У ЄС усвідомлюють, що швидке зростання цін на енергоресурси призводить до **погіршення життя європейських громадян**, проблем бізнесу, державного сектору⁶. Дефіцит енергоносіїв та інфляція, спричинені зокрема війною РФ проти України, призводить до негативних соціально-економічних наслідків у цих країнах, що впливає на **рівень довіри населення до національних урядів та європейських інститутів**. Це у свою чергу впливає на узгодженість дій щодо оперативного реагування на російську агресію. Саме тому на засіданні ЄПС приділили значну увагу подальшим крокам щодо мінімізації негативних наслідків і залучення нових енергетичних партнерів.

Не менш актуальним викликом для держав Європи є **потенційна міграційна криза** у світі через проблеми з продовольством, що може підважити солідарність і консолідованість європейської демократичної спільноти. Наприклад, як сталося під час вирішення міграційної кризи 2015–2016 рр., коли виявилися суттєві розбіжності в рамках ЄС між державами Центральної та Східної Європи, а також Туреччиною.

Отже, постає загальний виклик: пошук кожною європейською державою **збалансованого підходу**, що, з одного боку, дасть змогу задовольнити національні інтереси, а з іншого – досягти солідарності й узгодження спільного бачення вирішення проблем (як у рамках ЄС, так і в інших форматах співпраці з більшим колом країн). Це особливо важливо в умовах тривалої широкомасштабної війни на континенті, коли треба **оперативно ухвалювати політичні рішення**.

⁶ The European Political Community is built for challenging times. *Financial Times*. 2022. 16 Oct. URL: <https://www.ft.com/content/99676d2b-15dd-41b2-85e4-b8ce3ea00e28>

Іншим системним викликом, якому не приділили уваги під час засідання ЄПС, але який є важливим з точки зору учасників ініціативи, є **питання розширення ЄС**. З огляду на те, що Євросоюз зацікавлений у стабілізації ситуації на своїх кордонах і розширенні демократичного кола держав (а це своєю чергою залежить від України, Молдови й Західних Балкан), найближчим часом перед державами-членами постане завдання сформулювати спільне рішення стосовно вступу до об'єднання кожного кандидата.